

Az egykori pozsonyi jezsuita patika

Sági Erzsébet dr.

A pozsonyi jezsuita patikát a kollégium 1658-ban kapta az ország akkori primásától. Az officina berendezése, mely a mai bratislavai Salvátor patikában látható – 1727-ben készült. A patika minden tekintetben méltó volt az ország akkori fővárosához. A rend feloszlásakor a könyvtár nagyságrenddel meghaladta a többi patikáét. A gyógyszerek és eszközök értéke 8.763 forint volt. Az 1775 évi árverésen 12.070 forintért polgári kézbe került és néhány áthelyezést követően mai napig használatban van.

Bratislava Szlovákia fővárosa, a tárgyidőben szabad királyi város, az ország kormányzásának székhelye volt: 1535-től 1783-ig. 1563 és 1830 között királyainkat itt koronázták. 1848-ig az országgyűléseket is itt tartották; megyeszékhely.

A pozsonyi jezsuita patika korszerű, dokumentált feldolgozása a közelmúltban megtörtént. A szerző igen részletes tanulmányában bemutatja az épületet, a berendezést, az edényzetet és ismerteti a patika utóéletét 1950-ig [1]. Mivel közleménye a magyar nyelvű szakirodalomban nem ismert, ezért szükségesnek tartom a többi jezsuita gyógyszertár között ezt is elhelyezni.

Pozsonyban Pázmány Péter telepítette le a jezsuitákat 1622-ben. 1627-ben megnyitják az iskolát, az addigi rezidencia 1631-ben kollégiummá fejlődik. 1713-ban felépült az új Salvátor kollégium, melybe a hat osztályúvá kibővített gimnázium átköltözik. A régi kollégium az új kollégium függvényeként rezidenciává fejlődik vissza. Ebben marad a patika [2].

Lippay György esztergomi érsek és Magyarország primása a pozsonyi jezsuita patikát saját céljára 1655 évben alapította, majd azt 1658. május 31-én kelt adománylevelével a kollégiumnak adományozta [3].

Az ott szolgálatot teljesítő jezsuita patikusok az alábbiak voltak:

1655–1661 *Udalricus Steidler* (+1660-ban *Georgius Weigl*)

1662–1683 között nem találunk ott rendi patikust, azonban a háztörténet 1676. és 1677. évben említi a kollégium patikáját és hogy onnan gyógyszert adtak ki. Feltehetően úgy, mint más rendházban is, világi patikust szerződtettek [4].

1684 *Mathias Mayrhofer*

1685–1687 *Andreas Heder*

1688–1692 *Joannes Taborski*

1693–1711 *Mathias Mayrhofer*

1712 *Andreas Heder*

1713–1716 *Mathias Mayrhofer* (+1713-ban *Augustus Erspaumer*)

1717 *Joannes Mango*

1718 *Jacobus Seyer*

1719 *Antonius Wendau*

1720–1723 *Henricus Mularz* (+1722–23 *Josephus Keill*)

1724–1751 *Mathias Freydich* (+1724–26 *Christophorus Härtl*, 1743. *Thaddaeus Dilling*, 1744. *Christophorus Decker*, 1748. *Martinus Wisgrill*.)

1752–1770 *Joannes Bapt. Hradeck*

1771–1772 *Martinus Wisgrill* (+1772. *Carolus Pader*)

1773 *Carolus Pader* [4].

A város polgári patikusai a XVIII. században több ízben kérvényezték, hogy a szerzetesrendek gyógyszertárai ne láthassák el a közönséget. A király 1727-ben a jezsuita patika közforgalmú jogát megerősítette, egyben eirendelte, hogy vesse alá magát a rendszeres vizitációnak, 1735-ben azt, hogy fizessen a városnak évi 60 forint adót, vagy annak megváltásaképpen egy összegben 1000 forintot, 1748-ban pedig a királynő ismételt privilégiumot adott a jezsuita rend pozsonyi patikájának [5].

A jezsuita patika működésére sem a közönség részéről, sem a városi orvosok, sebészek részéről panasz nem volt.

Az officina 1727-ben új berendezést kapott. Az 1658 évi alapítási idő megjelenik az egyik polcos tetetjén levő fából faragott, aranyozott oromdísszel körülölelt táblán [6]. A mai bratislavai Salvátor patika officinájában látható diófából készült bútorzat eredeti, azt 1775 évben 735 forint-ra értékelték, a hat márvány oroslán által tartott tárasztal becsértéke ugyanakkor 178 forint, 30 krajcár volt. Ezek restaurált állapotban napjainkban is betöltik rendeltetésüket [7]. A gyógyszertár díszítésére, fényűző eszközök beszerzésére a kollégium időnként költött, ez több alkalommal megjelenik a rendi előjárónak küldött éves jelentésekben [8].

Ezekről a rend feloszlásakor lista készült, több ezüst eszközt, a célnak megfelelően megmunkált márványt, gyógyító szentek képeit és szobraikat találjuk benne [9].

A rend patikája egy 1755 évben készült jelentés szerint az előző húsz évben 3.286 forint értékű gyógyszert adott a városi lazaretnek [10].

A jezsuita rend feloszlása után annak javait kijelölt bizottság leltározta. A pozsonyi rendházban a pincét és a padlást is beleszámolva, 13 helyen volt a gyógyszertárnak anyaga. A gyógyszer alapanyag tömege meghaladta a többi rendházban találtakét. Az úgynevezett ritkaságokat (múmia stb.) nem árazták, azokat az orvosegyetemnek kellett átadni. Kitétetett figyelmet érdemel a könyvválomány. A patikában 1773 évben 577 db könyv volt, ezek megoszlása: 19 gyógyszerészi, 7 kémiai, 17 botanikai, 444 orvosi és 88 egyéb mű. E mellett volt a pozsonyi jezsuita rezidenciának 1.490, a kollégiumnak 3.097 könyve, előbbiből 90, utóbbiból 100 volt orvosi tárgyú [11].

Az 1775. augusztus 31-re meghirdetett árverés előtt a gyógyszerész az alábbi értéket képviselte:

gyógyszerek: 6.397 ft.
 eszközök: 2.366 ft.
 összesen: 8.763 ft [12].

A liciten, mely 10.147 ft-ról indult, öt érdeelt vett részt. A patikát 12.070 ft-ért vette meg két polgári gyógyszerész: *Neuber Kelemen* és *Sessel Károly*. A vételárnak csak egy részét tudták akkor kifizetni, a maradékra egy évi haladékot kaptak 5% kamat mellett, továbbá közölték velük, hogy a patikát egy éven belül máshová kell költöztetniük, mert iskola részére kell a hely.

A pozsonyi jezsuita patika értéke is tükrözi azt, hogy méltó volt az ország akkori fővárosához. Néhány áthelyezést követően, értékeit megőrizve, jelenleg is működő gyógyszerészter Bratslavában.

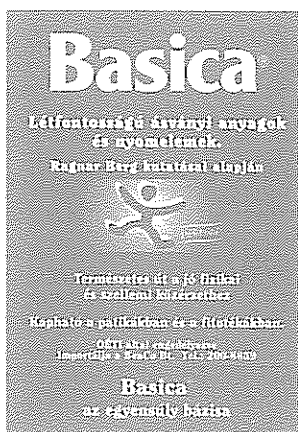
Bratislava. Bratislava. 5. tom. (1969) 75–113. o. – 2. *Gyenis András S. J.*: Régi magyar jezsuita rendházak. Bp. 1941. 43. o. – 3. = 1.. 80–81 o., MOL., E 152., M. kamara, Acta Jes., A reg; 45. cs.; Fasc 6.; No 55 és 61. – 4. *Liskács Ladislaus S. I.*: Catalogus personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I. 1551–1773. I–XI., Roma, Institutum Historicum S. I., 1978–1995., Grabarits István, Grabaritsné Ihász Zsuzsanna: Az osztrák jezsuita rendtartomány patikái és patikusai 1716–1773. Orvostört. Köz. 107–108 (1984) 137–160 o., és Egyet. Kt. Cod. Ab 98. Hist. Coll. Posoniensis 1692–1720. (1676 júl 10. és 1677. febr. 3.) – 5. = 1., 86–87., 89. o. és MOL., E 152. Acta Jes. A. reg. 45. cs. Fasc. 6.; No 56. (1727. szept. 1.), No 57. (1735. febr. 20.), és MOL., C 37., Htt., Acta sanit., Lad. A.; Fasc. 32.; No 1. (1748. júl. 2.) – 6. = 1., 88. o. – 7. MOL., C 67., Htt., Dep. litt-pol. Jes., 1775: Fasc. 22., szn. – 8. MTA film., B 7007., Litt. Annuae Vienn. – 9. MOL., C 67., Htt., Dep. litt-pol. Jes. 1773; Fasc. 124; No 336. – 10. MOL., C 37., Htt., Acta sanit., Lad. A.; Fasc 32; No 1. – 11. Egyet. Kt., Kézirat: J 20/21, 10/9, 10/10 és előadás Sági Erzsébet: A gyógyszerészek szakmai műveltségének forrásai a XVIII. sz. végén, ref.: Gyógyszerészet 32, (11). 603. (1988) – 12. = 7. – 13. = 7. No. 43., 44., és MOL., A 39., M. Kancell., Acta Gen., 1775: 5023.

IRODALOM

1. *Perényi Fridrich*: Bývalá jezuitská lekárň Salvátor v

E. Sági: *The late pharmacy of the Order of Jesuits at Pozsony (Bratislava, Slovakia)*

Budapest, Lónyay u. 14. – 1093

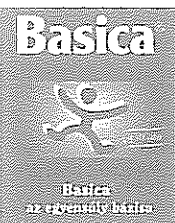
Minden bizonnyal emlékszik még a legutóbbi számban megjelent **Basica** hirdetésre.

A lényege ez volt: 20 ásványi anyagot és nyomelemet tartalmazó, egyedülálló összetételével segít csökkenteni a túlsavasodást, s a szervezet létfontosságú sav-bázis egyensúlyának helyreállítását.

Importálja: Beaco Bt.

Telefon: 200-8859 Fax: 200-6228

Forgalmazzák a gyógyszernagykereskedők.

Álljon ellen kornak, kórnak!

A **Basica** ebben nyújt segítséget mindazoknak, akik érdekeltek egészségük, jó szellemi és fizikai kondíciójuk megőrzésében.

További tájékoztatásért forduljon bizalommal a

Beaco Bt.-hez. Telefon: 200-8859

Forgalmazzák a gyógyszernagykereskedők.

